

Kozma Huba

A bajlátott Szülőföldről

Örvedetesen szaporodnak az utóbbi esztendőekben a helytörténeti-önismereti kiadványok. Örvedetesen, valóban, mert csak akkor veszi igazán birtokba egy népesség, egy közösség a maga földjét, lakóhelyét, ha ismeri is annak történetét. Az ezt értő-érző pályázatkiíró főhatalmasságok – bizonyára felismerve ennek fontosságát, a szülőföldhöz kötő gyökerek erősítését – lehetővé teszik a helytörténészek számára azt, amit ők már régen igényelnének: nemegyszer évtizedekig tartó fáradságos gyűjtő- és kutatómunkásságuk eredményének *közhírré tételét*, könyv alakba szerkesztett megjelentetését.

A XX. század két nagy háborújára emlékeznek a *Kiskunok a Nagy Háborúban* (kiadója a Kiskunmajsai Kistérségi Társulás, szerzője Pap Eliza – 2018) és a *Rabigába hajtvva* (Huszka József Hagyományőrző Egyesület kiadása, Kiskunfélegyháza, szerkesztette és a könyv összefoglaló tanulmányát írta Hajagos Csaba – 2017) kiadványok írói, szerkesztői. Az előbbi kötet gazdag képanyaggal, fényképekkel, egykori háborúból, hadifogságból írott levelek közreadásával, a hátszági hadinyomorúságot is megidéző cukor- és lisztjegyek fotómásolataival hozza közel a szép kiállítású könyvet kézbe vevők számára azt a háborút, amelynek elkerülésére nem volt elegendő bölcsessége a kor politikusainak, tiltó szava a közvéleményt formáló értelmiségeinek. A szerző dicséretre méltó szorgalommal lapozza végig a térség hetilapját, és bár a Kun-Majsa megsárgult példányai már hiányosak, az újság véleménymondó, -formáló szerkesztői, Komár Béla és Nigrédi János tanító úr – aki maga is a háború áldozatává válik – a kor tanúiként és áldozataiként láthatóvá teszik azt a háborús világot, melyben akkor élniük rendeltetett.

Kifogás egyedül a könyv címét illelheti. A szinte már ünnepien szép kiállítású kiadványt megjelentető Kiskunmajsai Többcélú Kistérségi Társulás települései – Csólyospálos, Jászszentlászló, Kiskunmajsa, Kömpöc, Móricgát, Szank – ugyanis csak nevükben kiskunok, eredetüket illetően inkább jászok. A török kiűzése utáni betelepedéskor, belső népvándorlaskor csak Szankra és Móricgátra érkeztek Kunszentmiklósról és Lacházáról – talán – kiskun eredetű családok, mindössze tíz-tizenkét familia, a többiek a jászkun privilégiumok megszerzése, a jobbágyi kötöttségek alóli mentesség érdekében vállalják a *kiskun* települési előnevet, népségjelző minősítést. – *Mondhatnak engem török fattyúnak is akár, csak ne kelljen robotba mennem!* – mondta a szóbeszéd szerint az egyik ez ügyben érintett peregrinus a törökök kivonulása utáni korban. A valósághoz jobban illeszkedően nevezhették volna néven az itt élőket a kötet szerzői/szerkesztői, ha *Kiskunságiak a Nagy Háborúban* címen adják ki ezt az egyébként e földön ritka, ezért elismerésre méltó összefogással létrehozott kötetet.

A két háborús könyvet egymás mellé téve szembetűnő, hogy a Huszka József Hagyományőrző Egyesület kiadványa kevesebb támogatásból készült. Az első háborút idéző kemény borítású, a másodiké szerényebb kivitelű, méreteit, oldalszámát és képmellék-

teit illetően is kisebb igényű alkotás. A kulcsin azonban ez esetben nem megy a belbecs rovására. A *Rabigába hajtva* címet és „Csak még egyszer hazamenjünk innen” alcímet borítóján hordó kiadvány pontos és érzékletesen megidézett képet ad Kiskunfélegyháza és környéke orosz megszállásáról, a barbár hódítók háború végi féktelen vérengzéseiről. A vészterhes korról, amikor Ázsia – nem először történelmünk során – rárontott Európára.

A kiadvány útbaigazító tanulmányában Hajagos Csaba levéltáros-történész élelsruű képet rajzol Kiskunfélegyháza térségének rémséges októberéről, 1944 őszéről. A hadi események tényszerű felidézésén és a levéltári anyagok ismertetésén kívül jelentős szerepet kapnak a történész által megszólaltatott visszaemlékezők is. Azé az egykori kislányé például, aki élete első emlékeként apja lelövése előtti megalázását és anyja megalázását őrzi magában immáron közel hetvenöt esztendeje. A kiadvány második felét a kiadó Hagyományörző Egyesület tagjai készítették, szinte az utolsó órákban szólítva meg a rettenetes októberre és az ugyancsak rémséges eseményekben és nélkülözésekben bővelkedő, hadifogságban töltött időkre emlékezőket.

A könyv által felidézettek közül két esemény különösen tanulságos, mert arra hívja fel figyelmünket, hogy éltek olyan bátor emberek abban a korban és ebben a térségben, akik ellenálltak a barbár hódítóknak, tudván, életüket áldozhatják ezért a helytállásért. Akik *megcselekedték, amit megkövetelt a haza*. Lélekemelően szép történet a szentkúti pálos szerzetes P. Vezér Ferencé például. A Vörös Hadsereg bevonulásakor harmincesztendő szerzetes a garázdálkodó részeg orosz katonák megfékezésére Szentkúton (későbbi nevén Petőfiszálláson) tanyai polgárőrséget szervezett, hogy elejét vegye a részeg oroszok garázdálkodásának, a nemi erőszak és a zabrállások további terjedésének. A fiatal páter életével fizetett ezért. Előbb harminc szovjet katona megölésével vádolják, s tartóztatják le 1950-ben, majd ügyét összekapcsolják a Grósz József kalocsai érsek ellen folytatott perrel, és az ÁVH börtönébe zárják, ahol végül egy katona megölését a kegyetlen verések hatására magára vállalja, és ezért, valamint a kalocsai érsek állítólagos összeesküvésében való állítólagos részvétele miatt 1951-ben agyonverik-kivégzik. A népe szolgálatát és a rábízott nyáj mindhalálig tartó védelmét vállaló pálos szerzetes példája nem érdemel feledést.

Ugyancsak példaértékű a tiszaujfalui helytörténész-tanár Koós Ferenc által szemtanúként is továbbadott történet, amely azt meséli el, hogy az Alpárról visszavonuló Nádasdy-huszárok a közeli Árpádszálláson állomásoztak. Tudomást szereztek ott arról, hogy az oroszok zabrállnak, gyilkolnak, nőket erőszakolnak meg Tiszaujfaluban, rettegésben tartják a térség lakóit. Bár csak huszonhatan voltak, mégis úgy döntöttek a huszárok, hogy megleckéztetik a garázdálkodókat. A huszonhat huszár a Tiszántúlra űzte-hajtotta aztán az ingre-gatyára vetkőztetett orosz katonákat. Megtorlásul később – tudjuk meg ezt már a most megjelentetett *Rabigába hajtva* című könyvből – a megszállók kegyetlen bosszút álltak. Tiszaujfalu szélén ötven-hatvan férfit végeztek ki a helybeliek közül megtorlásul.

Tudnunk kell mindarról, ami velünk történt. Még akkor is, ha történelmünk nem kényeztet el bennünket örökös háborús győzelmekkel, s aranykornak nevezhető békés és sikeres évtizedekkel. Majd ha a *bajlátott Szülőföld minden szegelikát* és elhíresült történetét ismerjük, Tamási Áronnal mondhatjuk mindent tudó önbizalommal és helytállással: *miénk a föld melyen élünk és meghalunk*.